

Leafdedea

Homme Eernstma

Leafdedea

ROMAN

NIJE BIBLIOTEEK

© 2010 Erven Feijo Schelto Sixma baron van Heemstra

Tredde printing

Ferskynd yn de rige 'Nije bibliotek', in mienskiplik projekt fan TDE:
Tresoar, Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum,
Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren,
Utgjowerij Elikser

Dizze útjefte is in yntegrale werútjefte fan de twadde printing,
ferskynd yn 1994 by de Koperative Utgjowerij (Q) te Boalsert.

Omslachûntwerp: Hannie Pijnappels

Útjefte is mei mooglik makke troch subsidzje fan de Provinsje
Fryslân en it JM Fonds.

ISBN 978 90 8954 163 5

NUR 301

Leafdedea is opnommen yn de digitale bibliotek fan Tresoar en
DBNL, sjoch www.sirkwy.nl en www.dbnl.org

Eksimplaren binne te bestellen op

www.dbnl.org

www.sirkwy.nl

www.elikser.nl

of by de boekhannel

Neat út dizze útjefte mei fermannichfâldige wurde, opslein yn in automatisearre
gegevensbestân en/of iepenbier makke troch middel fan print, fotokopy, mikrofilm
of op hokfoar oare wize ek, sûnder foarôfgeande skriftlike tastimming fan Tresoar,
DBNL, Utgjowerij Elikser B.V. of de rjochthawwers.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other
means, without written permission from the publisher.

Oan de lêzer:

Yn wêzen is dizze roman wiskier net nij. It is suver neat oars as in fannijs bearbeide en ferbettere útjefte fan de roman ‘‘Homo Ludens’’ fan Johan Huizinga, syn uxor carissima taeigene.

Ynhâld:

I. besykjen
Foarste part
Oarde part

II. fersykjen
Foarste part
Oarde part

III. trochsykjen
Foarste part
Oarde part

IV. ûndersykjen
Foarste part
Oarde part

V. neisykjen

I. besykjen

I

Foarste Part

Yn 'e fierte boldere in lege haaiwein oer de dyk by de feart lâns. In skipper tûtere foar de brêge. Doe wie it stil. Allinnich kweake inkeldris in iensume froask. Syn lûd wie it hoeden begjin fan it libben, dat him net earder as by jûntyd oppenearje soe.

It like derop, dat op dizze gleonhite dei yn it lêst fan haaimoanne it libben op Holdinga State likemin earder begûn. It grutte en wite hûs lei no yn it skaad fan âlde linebeammen. Oer alles hong de blaugriene dize fan in lakwaarme simmerneimiddei.

De klok boppe de hynstestâl sloech fjouwer oere. Fuort nei de twadde slach kaam de húsfeint út 'e syd-doar. Stadich en steatlik rûn er nei de foarkant fan it hûs, dat oan wjerskanten fan de yngong trije finsters hie; dêrboppe de ferdjipping en dan it hege dak mei in grutte skoarstien op eltse hoeke.

Yn it deistich libben gong de húsfeint benammen oer de hynders en de fetweiders. No wie er yn pontifikaal. De glimmende knopen mei it embleem út it Holdinga-wapen oan syn lange skootjas, fersliten en sawat skier fan âlderdom, skitteren yn 'e sinne. Ek de wite hoazzen ûnder de koartbokse broek en de kreas wreane sulveren gaspen fan syn skuon wiene fan fierren al te sjen. Hy

makke de griene sinneblinen iepen. Tagelyk kaam der in faam yn 'e hûs. Hja naam de izeren bouten foar de lûken wei, en treau dy fansiden. Troch it glês hinne wie hja as in skym te fernimmen. De wite skelk en it bleat sulveren earizer dûnsen efter de ruten as wie hja it finzene spoek fan de state.

By elts finster hold de faam har hyt wang tsjin it kâlde glês. De feint tute der fan bûten op. Hja fielden it glês, dat harren skate en ferienige, de gleonens fan 'e leafde en teffens de kjeld fan 'e dea.

Der kaam no alteast wat ljocht en fleur yn 'e iiskâlde kelderatmosfear fan 'e grutte seal fan Holdinga State. It wie wol dúdlik. Der soene teedrinkers komme. Mei opsetsin wie de seal de hiele moarn tichtlitten, omdat oant no ta de sinne derop stien hie.

De grutte sulveren bouilloire, de lytse sulveren teepôt en de blauwe kûmen fan Sineesk perslein stiene al ree. De seal hie in folslein achttsjinde-ieuske ynrjochting, en wie sa makke foar de Frânske tiid by de lêste ferbouwing fan de state. De betimmering wie blijblau ferve, mei wite byskes. De fekken wiene bespand mei giele side, no alhiel teflardke en fersutere, en foar it grutste part bedutsen mei mânske portretten fan santsjinde- en achttsjinde-ieuske Holdinga's, skildere yn folle pronk. By de muorren lâns stie it ameublemint fan mei side oertrutsen Louise-XVI-stuoltsjes. Inkelden wiene fan har plak helle, en yn in hoeke om de teetafel delset.

It wie no al mear as twahûndert jier lyn, dat Holdinga State boud wie. Dat wie likernôch yn 'e midden fan 'e santsjinde ieu, doe't in Holdinga boaske wie oan de dochter fan de rike Ljouwerter boargemaster en feanter

Ale Looksma. De jongelju hiene harren hjirre yn 'e Wâlden yn dit foar harren boude hûs, 'Nij Holdinga', nei wenjen set. In goed ieu letter wie ditselde hûs fan binnen en fan bûten alhiel fernijd.

De reden, dat se harren op dit plak delset hiene, wie eigentlik, dat dit misboask dy âlde Holdinga tige kwea-ôf naam wie. Syn migen en eardere freonen woene leaver mar neat mear mei him te meitsjen ha, en hy net mear mei harren. In staak fan it laach bleau wenjen op 'e âlde Holdinga State ûnder Eanjum. Sûnt wiene dy Holdinga's útstoarn, en it âlde slot dêre bestie net langer.

Hjirre lykwols libben de Holdinga's jít altiten. Ale Watse Baron van Holdinga kaam de seal yn, op syn sneinsk yn syn klaaide jas. Meiïens loek der in kâlde sigen troch de seal hinne. De portretten beweegden wat. Him tocht it wie in groet, en hy fielde him as wie er al yn harren fermidden opnaam.

Efter him rûn syn soantsje Wibe Watse, oan 'e hân fan syn Frânske gouvernante, mei lytse hege skuon, wite hoazzen, in koartbokse broek en in wyt silersbloeske oan. Fuort dêrnei kaam no ek Ale Watse syn wiif, Frou van Holdinga, hastich mar dochs steatlik, klaaid neffens de lêste moade fan Parys. Hja sette har wat mijen efter de teetafel, en dat mei sin, want se hie de aldernijste tournure, de faux cul de Paris. Har jûpe stiek ûnder by de rêch wat nei efteren út, dat it like wol in lytse sturt. It wie wiswier in keunst om by it sitten gean de tournure krekt ynflappe te litten.

Ale van Holdinga seach nei har, en suchte. Syn mem kaam him yn 't sin. Earder siet hja dêre, op itselde plak, in Van Kamminga. Hja wie dan altiten klaaid yn it Frysk,

mei in kanten mûtse út Brussel wei oer it blinkend gouden earizer. Syn wiif wie wòl oars. En hy wie der bliid om. It minske hie krekt dat, wat hy miste, mar yn wêzen dochs wol yn him hie. Hja wie syn oarehelte, syn spegelbyld. Hy wie eigentlik al sûnt lang ferstoarn, mar bleau dochs sa wat fierder libjen, om't hja sa fûleindich oan it libben hong en der sa folslein yn stie. Beide wiene de fjirtich al foarby, doe't se harren einlings oan inoar fersein hiene. Dochts hiene se jitte in bern krige. Hja wie de dochter fan in ferneamd Rotterdamsk bankier, dy't yn Den Haach wenne. Op alle manearen woe se perfoarst bybliuwe. Hwat dat oanbelange skaaide de lytse Wibe Watse nei it memmelaach, tocht him.

Gjin minske sei dêr wat. De frou geat twa kûmkes tee yn, allinnich foar Wibe en syn gouvernante. Dy moasten ree wêze as de besite kaam. Doe't Wibe syn kûmke krige, sei er: "Tee yn 'e kelder," oars net.

"Sa is it," gong Ale van Holdinga fierder, "tee yn 'e grêfkelder. Ik wol leauwe, wy binne al dea."

"Je t'en prie, benimm dich anständig."

Tagelyk klonk der hoefbeslach op 'e brêge by de poarte, en it knisterjen fan 'e kusjebannen op it grint. De figilante ried al foar.

Wibe Watse sprong op. Hy rôp: "Ik gean te melken nei Piter en Jeltsje." Ale van Holdinga seach op syn horloazje en sei: "Dy binne ornaris net sa betiid. Moarns kinne se net fan it bêd ôf komme. Dêre moatst mar leaver net yn 'e lear. Kinst better nei jim mem sjen. Mar tink derom: yntiids werom!"

Wibe Watse fleach fuort. De gouvernante gong nei har keamer om brieven te skriuwen.

I

Oarde Part

Ut 'e wurden fan syn heit wie it de lytse Wibe Watse yn 't sin kaam, dat it mei de tee earder dien wie as ornaris en dat er no mear lins hie as meastentiids. Yn stee fan de poarte út nei Piter en Jeltsje fleach er samar de tún yn, dy't tusken de binnenste en bûtenste grêft lei.

Op 'e hoeke fan it paad, yn 'e gleonhite sinne, stie dêr ynienen Eabeltsje fan Oene Túnbaas. Hja wie krekt fjirtsjin jier, en sawat oardeljier âlder as Wibe. Har blauwe, wat feale, ta blijblau wurden jûpe, wie as mei gouden stikjes leaf oerdutsen, fertoarre fruchtbledsjes fan 'e linebeammen. It wie dúdlik, hja hie dêrûnder taholden. Hja sei it fansels net, mar hja hie har al in hiel skoft ferskûle ûnder de linebeammen foar de state om wat te dreamen en tagelyk oan 'e weet te kommen wat dêre allegearre te belibjen wie. De lytse frijerij fan de feint en de faam hie har gleon makke.

Har frissels wiene útinoar rekke, en it ljochte hier hong wyld oer it skouder hinne. Hja stie op bleate fuotten, en klaude mei de grutte tean yn 'e molle grûn fan it paad. Yn 'e rjochter hân hie se in grutte ierdbei. Doe't Wibe fuort by wie, tebiet se de frucht. Sûnder wat te sizzen joech se Wibe de grutste helte.

Wibe wie poer ferbaasd. De tagong wie har folslein

ferbean. En dizze selde moarn hie hy by de ierdbeibêden lâns west om der wat letten út te sykjen. Hy hie net ien fûn. Wibe hie it bysûndere privileezje om yn 'e tún safolle te snobjen as er mar woe, ierdbeien, hinnebeien, pjiskjen, figen en wat net mear. De âlde Ale Holdinga sei altiten: "Alles wat ús Wibe nei binnen kriget, is winst." No wie it sa, Wibe makke der gjin wizânsje fan en snobje mar omraak yn 'e tún om. Allinnich as der gjin ierdbeien mear wiene, dan woe hy der krekt fan ha, en socht hieltiten alle bêden ôf. Syn gouvernante achte dat nijsgjirrigernôch. Hja moast der ek om laitsje. Alde Ale, syn heit, begriep him better. Hy sei, dat Wibe hie skoan gelyk, "want allinnich lette ierdbeien kinne sa waarm en sa fleizich wêze." En in oare kear: "Hy siket de ierdbei dy't net bestiet. En it bliuwt fansels in toer om dy derút te heljen."

Sûnder wat te sizzen snoaske Wibe syn grutste ierdbeihelte op. Nei in skoft sei Eabeltsje: "Us heit leit te sliepen yn 'e stoel, en ik bin no baas yn 'e tún."

Wibe sei neat, en iet fierder. Eabeltsje strampele, en tilde har blauwe jûpe op. Hja wettere foar him op it paad.

"Wy boartsje heit en mem," sei hja.

"Us mem hat in sturt," joech Wibe har ta beskie.

"Gek," sei Eabeltsje, "dû hast in sturt," en hja skodde oan 'e gulf fan syn broek.

"Ik haw in slot boud yn 'e bosk, en dêre wenje wy," ferfolge Wibe.

"Bist healwiis," sei Eabeltsje, "ik wol yn 'e stêd wenje! Sjuch, de tún, dat is ús stêd!" En hja meunstere yn ien loaits de hiele tún.

Underwilens sei se: "Wat in strjitten! Wat in folk!"

En op datselde stuit gûnzen der twa holders om har hinne. Hja hie om har holle yn in gouden sinneljocht-krânse in hiele flecht fan lytse miggen. Twa swarte deagraverstuurren kamen der drok skermjend oansetten út 'e hinnebeien wei, en in griene spjucht fleach laitsjend oer har hinne.

Eabeltsje loek Wibe mei nei de figebeam. Dy wie alhiel opbûn tsjin in grutte lattestellaazje, dy't om Krysttyd hinne mei it each op froast delklapt waard en, tsjin mûzefretterij, mei wyt sân bedutsen. It wie hjirre koel en benei twiljochtich.

Dêr wie al in leger reemakke. Dêrnjonken, op 'e skjin-fage grûn, leine der as itenspantsjes twa grutte fige-blêden. Der stie ek in reade blompôt mei hinnebeien.

“Wy sille earst ite, dan joetse en letter wol ik in poppe ha,” ornearre Eabeltsje.

“Wat krij ik by dy te iten?” frege Wibe.

Tagelyk griep er in grouwe ealjebij, dy't dwaande wie him yn in fiich te fretten, by it nekfel. Hy hold it spin-fuotsjende bist foar har noas, en frege: “Hast ek sin oan in stikje fleis?”

Eabeltsje seach der net nei om, en sei: “Ik wol in lekker stikje bargefleis ha.”

Wibe socht fuort in grutte fiich. Hy stiek fjouwer priksjes yn it reade fruchtfleis, en fan ûnderen in stikje ferdroege gers mei in krul. Sa wie de fiich yn ien kear ta in echte baarch omtsjoend.

“Wy moatte de baarch op 'e rêch lizze en slachtsje,” sei Wibe.

“Ik doar net. Ik doar net,” snokke Eabeltsje.

“It moat, en dû moatst de bek fêsthâlde,” hiet Wibe

har. Hy fleach fuort, en helle út 'e túnskuorre in stikje raffia. Der bûn er de fjouwer prikkepoaten twa by twa mei fêst. Doe waard de figebaarch op 'e rêch lein. Eabeltsje hold de stâl-bek fêst, dy't ek mei raffia tichtbûn wie. Wibe helle it knyft út 'e bûse. Hy fielde oft it wol goed skerpe wie. Eabeltsje fage it swit fan it antlit. Hja hold de bek fan 'e figebaarch tusken tomme en finger. Wylst Wibe mei syn rjuchterhân de hals iepenstiek, griep er mei syn lofter in hânfol hinnebeien út 'e blompôt njonken him. Hy tekniep de fruchten boppe de halssneed fan de baarch. Dêr rûn sadwaande in stream fan bloed út. Eabeltsje gjalpe ferheftich mei in hege stim, krekt as in baarch dy't slachte waard. Dat it effekt fan dit slachtersfeest wie sadwaande wol tige realistysk.

“Wat in bloed!” rôp Wibe, “wy begjinne no mei bloedsop.” Hy skepte der wat fan op in blêd. Eabeltsje, dy't tige waarm en jit wat oerstjoer wie, treau hy it pantsje mei sop yn 'e hannen.

It sop bekaam harren bêst. Dêrnei waard plechtich de slachte fiich ferparte. Swijend ieten se it fleis op. Hja hiene hinnebeien as neispize. Dêrnei wie it bargeslachtsmiel ôfrûn.

“Och minsken, ik bin sa sêd as wat. Ik ha bêst iten. Ik kin der mei de tomme wol by,” sei Eabeltsje. Hja liet har noflik efteroer falle, en wreau har mei beide hannen oer it liif. De lytsere Wibe loek se oer har hinne. Hja blagge him oer de hals en op it rjochter ear. In krêftige en krûdige rook fan swit, geiten en blaumodder, dy't Eabeltsje har lea opjoech, kaam op Wibe oan. Hja strûpte Wibe de broek út en wreau syn liif oer harres hinne. Doe griep se syn rûp en treau dy by har yn 't liif. Botte slagje

woe dat net, want Wibe koe syn manlikens jit mar krekt stiif hâlde. In kearmannich krige se it dochs safier.

Al gau wie se it sêd. Hja sprong oerein.

“No moat ik yn 'e kream,” sei hja, “ik bin yn 'e earste moanne.” Hja rûn swijend en dreamend hinne en werom ûnder de figebeam. Oan Wibe, dy't wat op 'e rêch lei te sliepen, tocht se net mear.

“Ik bin yn 'e twadde moanne,” preuvele se yn har sels, en in skoft letter: “Ik bin yn 'e tredde moanne.”

“Jawis, it komt wol safier,” prate se wrâldwiis fierder.

“Hoe is it? Bist raar?” frege Wibe, dy't ynienen tewekkerskrille.

“Ja,” andere Eabeltsje drôgjend, “ik bin yn 'e fjirde moanne. Ik begjin moai swier te wurden.” Hja naame in pear hânfolle blêden út it leger wei en treau dy ûnder de jûpe.

“Ik bin yn 'e fiifde,” rôp hja.

Mei de lofterhân hold hja de jûpe ûnder tsjin it liif en skoude mei de rjochter jit mear blêden tusken liif en klean. By de seisde moanne fleach se ûnder de figebeam wei. Fan alteraasje ferlear se alle blêdespul. Hja folle it plak no op mei hea, dat ûnder de apelbeammen lei. Fuort kaam se werom, yn har sânde moanne, om Wibe sjen te litten hoe swier oft se al wie. Tagelyk die se him te witen, dat se no al yn 'e achtste moanne wie. Mei dat sizzen fleach se wer fuort. Wylst se it hea fuortbrocht, folle se it plak no mei broeinettels, dy't se gûlend en tsjirmjend mei hânfolle by de grêft wei plôke en mei har jûpe tsjin it bleate liif treau.

Hja brocht de hiele natoer yn opskuor. Reidhintsjes

stoden skreauwend oer de grêft. In grutte ringslang slingere him út 'e wâl wei.

Suchtsjend ûnder de ivige broeinettelfleagen fan 'e njuggende moanne joech Eabeltsje har wer op har leger ûnder de figebeam del. Hja lei dêr de skonken wiid útinoar mei it bleate liif en hiet Wibe te swarmhoedzjen.

“Sjochst de lytse holle fan it popke al?” frege se Wibe, dy't njonken har op 'e grûn siet.

“Ja,” andere Wibe.

Hy loek in lange slange fan in dauwjirm út 'e broei-nettels, dy't foar in part mei woartel en al út 'e grûn oplutsen wiene. De lytse slange joech hy har yn 'e hannen.

“Moai,” sei Eabeltsje, “jou my dyn knyft, want mei it sim kin men net sekuerdernôch omspringe, seit ús heit as er te angelfiskjen west hat.”

Op dat stuit rôp op it slot de fine, hege stim fan 'e gouvernante: “Wibe! - Wátse!”

Fuort snaaide Eabeltsje Wibe de wjirm dy't er wer yn hannen krige hie en krekt yn 'e bûse stekke woe, út 'e fingers wei. Hja biet it bist midstwa. De iene wrimeljende helte die hja yn 'e mûle, kôge der wat op om, en slokte it nei binnen. De oare helte joech hja Wibe. Hja seach him twingend oan.

“Doarst net?” frege hja.

“Ik doar wol, mar ik mei der net oer,” andere Wibe. Meiïens slokte er syn helte kokhalzjend troch.

“Sjesa,” sei Eabeltsje, “wy ha ús trouwing foar altiten yn 't liif.”

Wibe fleach fuort, nei hûs ta. Yn 'e gong mette er syn mem. Hja sei, dat er sân minuten te let wie, en frege,